

ÁPOLÁSTÖRTÉNET

Száz évvel ezelőtt született a hospice-mozgalom magyar úttörője, Polcz Elaine

LUKÁCS Miklós, DR. HEGEDŰS Katalin PhD

ÖSSZEFOGLALÁS

Száz évvel ezelőtt, 1922. október 7-én született a hospice-mozgalom és tanatológia magyar úttörője, dr. Polcz Elaine. Magyar pszichológus, író, Mészöly Miklós Kossuth-díjas magyar író felesége. A centenáriumi év apropóján bemutatjuk Elaine munkásságát, valamint szakemberek osztják meg a vele kapcsolatos személyes és szakmai gondolataikat. 1991-ben Elaine létrehozta a Magyar Hospice Alapítványt. Ekkor kezdett kibontakozni a hospice-mozgalom, amelynek célja nemcsak a betegeknek, hanem az őket gondozó családtagoknak is segítséget nyújtani a betegség és a gyász időszakában. Írói öröksége, bölcs meglátásai máig sokak számára kihatottak, velünk vannak.

Kulcsszavak: Polcz Elaine, centenárium, hospice, tanatológia

Alaine Polcz, the Hungarian Pioneer of the Hospice Movement, was born 100 years ago

Miklós LUKÁCS, Katalin HEGEDŰS MD

SUMMARY

Dr. Elaine Polcz of the Hungarian pioneer of the hospice movement and thanatology was born 100 years ago, on October 7, 1922. She is Hungarian psychologist, writer, wife of Miklós Mészöly of the Kossuth Prize-winning Hungarian writer. On the occasion of the centenary year, we present Elaine's work and experts share their personal and professional thoughts about her. In 1991, Elaine established the Hungarian Hospice Foundation. It was then that the hospice movement began to develop, the aim of which is to provide help not only to the sick, but also to the family members who care for them during the period of illness and grief. Her writing legacy and wise insights have influenced many people to this day and are with us.

Keywords: Elaine Polcz, centenary, hospice, thanatology

LUKÁCS Miklós elnök, Magyar Hospice-Palliatív Egyesület okleveles ápoló, hospice szak-ápoló és koordinátor, PTE Klinikai Központ Onkoterápiás Intézet, Klinikai Palliatív Mobil Team PTE ÁOK Alapellátási Intézet Hospice-Palliatív Tanszék

DR. HEGEDŰS Katalin alapító tag, leköszönt elnök, Magyar Hospice-Palliatív Egyesület egyetemi docens, mentálhigiénés szakember, hospice- és gyásztanácsadó, Semmelweis Egyetem, Általános Orvostudományi Kar, Magatartástudományi Intézet

Levelező szerző

(corresponding author):

LUKÁCS Miklós

E-mail: lukacsmik@gmail.com

Beérkezett: 2022. október 17.

Elfogadva: 2022. október 18.

 | Hungarian | <https://doi.org/10.55608/nover.35.0017> | www.eLitMed.hu

Bevezetés

Polcz Elaine sokunkra gyakorolt valamilyen hatást. A vele való találkozásunk meghatározta szemléletünket, gondolkodásunkat, halállal kapcsolatos képünket, hospice-közösséghez való életünket. Az országban működő hospice-szervezetek munkatársai: orvosok, ápolók, gyógytornászok, szociális szakemberek, dietetikusok, önkéntesek, lelkészek, gyásszal foglalkozó szakemberek, mentálhigiénés szakemberek úgy emlékeznek rá a mindennapokban, mint a hospice-szemlélet és a hospice-gondozás hazai megalkotójára. Jelen írásban életútjának bemutatását követően néhány vele kapcsolatos személyes emléket is megosztunk.

Élete és munkássága

1922. október 7-én Kolozsvárott született a hazai hospice-mozgalom és tanatológia úttörő személyisége, dr. Polcz Elaine (**1. ábra**). Magyar pszichológus, író, Mészöly Miklós, Kossuth-díjas magyar író felesége. Először 19 évesen ment férjhez. A II. világháborúban megsebesült, a klinikai halál állapotába került. Rettenetes szenvedéseket élt át, szovjet katonák csoportos erőszakát, kínzásán esett keresztül. A háborúban elszenvedett erőszak miatt a teste sajnos meddővé vált. Akkori házassága felbomlott, a háború szörnyűségei egész életére hatással voltak. 1949-ben végzett az ELTE Bölcsészettudományi Kar pszichológia szakán. Ebben az évben házas-

ságot kötött Mészöly Miklós íróval, akivel házassága 2001-ig, férje haláláig tartott. Pályája kezdetén művészetterápiával, majd játékdiaosztikával foglalkozott. 1970-től a Tűzoltó utcai II. Számú Gyermekklinikán dolgozott, ahol a súlyos beteg, haldokló gyermekek és családtagok pszichológusa volt. Itt kezdett el foglalkozni a gyermekek félelmeivel, a gyógyíthatatlan gyermekek lelki gondozásával. Alaine kinyitotta az ajtókat, amivel elérte, hogy a szülők gyakrabban, naponta is bejöhessenek a gyermekonkológiai részlegre látogatni. Nevéhez fűződött a klinikai osztályon létrehozott játszószoiba. A tapasztalatait összegző, „*A halál iskolája*” című könyvét a hetvenes években írta, de a kérdést övező tabuk miatt csak 1989-ben adták ki (URL1).

1991-ben Alaine az Országos Onkológiai Intézetben *Eckhardt Sándor* igazgató és az akkori köztársasági elnök, *Göncz Árpád* támogatásával létrehozta a Magyar Hospice Alapítványt. Alaine meghívta *Pilling János* pszichiátert, hogy mint orvos csatlakozzon az alapítvány munkájához. Ekkor kezdett kibontakozni a hospice-mozgalom, amelynek célja nemcsak a betegeknek, hanem az őket gondozó családtagoknak is segítséget nyújtani a betegség és a gyász időszakában. A kilencvenes évek közepén kialakult önkéntes és segítő foglalkozású csoport Alaine vezetésével rendszeresen találkozott, amelynek során igyekeztek a gyászról és a gyászolók segítségéről a tapasztalatokat egymásnak átadni. Ez a szervezet a későbbieknek Napfogyatkozás Egyesületként kezdett tovább működni, ami a mai napig is képzéseket, konferenciákat, gyászcsoportokat szervez. 1997-ben *Polcz Alaine*, *Berta Péter* és *Pilling János* megalapította a *Kharón Thanatológiai Szemle* folyóiratot, amely a halál, a haldoklás és a gyász kérdéseiről szakmai, tudományos fórumaként szolgálja az általa megfogalmazott célokat (www.kharon.hu). A Kharón 1997 és 2007 között nyomtatott formában jelent meg, 2008-tól internetes online változatban adja ki a Magyar Hospice-Palliatív Egyesület évente négy alkalommal, immár a 26. évfolyamába lépve. Alaine elindította a hospice-mozgalmat, ma már szerte az országban több mint 96 hospice-szervezet működésével (www.hospice.hu) (Pilling, 2007; Sövényi, 2018; Hegedűs, et al., 2022).

Asszony a fronton című regényével remekművet alkotott. Témáját tekintve olyan könyvet írt, amelyre eddig nem volt példa a magyar irodalomban. E könyv megaláztatásokról, szégyenről, fájdalomról számol be. Naplói, vallomásai a kilencvenes években és a kétezres évek elején sorra jelentek meg. Például a *Kit szerettem, mit szerettem*, a *Kit siratok? Mit siratok*, az *Életed*, *Bíró Berta*, a *Beféjezhetetlen* könyv a szerelemről, az *Ideje az öregségnek*. Művei, bár máig nagyon népszerűek, szépirodalmi szempontból egyenetlen

1. ábra: Dr. Polcz Alaine (1922–2007) (Forrás: URL2)

alkotások. Nehéz témákat érintett, tabukat döntött le. Folyamatosan hirdette, hogy vissza kell adni az embereknek a haldoklás és a halál méltóságát. Hivatása során ledöntötte a fájdalom, a szenvedés, a haldoklás és a halál tabuját. Hirdette, hogy a halált sem húzni, sem sürgetni nem kell. A halál az élet természetes része, el kell fogadni (URL1).

Centenárium megemlékezés

A centenárium apropóján számos szakember osztotta meg személyes gondolatait Alaine-nel kapcsolatban. Írói öröksége, bölcs meglátásai máig sokak számára kihatottak, velünk vannak.

Lukács Miklós első találkozásukat a következőkben idézi fel: „2006 májusában, Pécsen találkoztam vele először az Országos Hospice Kongresszuson, ahol a megnyitón maga Alaine is jelen volt, akinek szívet melengető szavai mindenkit feltöltöttek. A szünetben Alaine a maga közvetlen, vicces személyiségével közölte velem, hogy üdvözöllek a hospice világában, a csapatban.”

Dr. Hegedűs Katalin így emlékszik vissza rá: „Harminc éve, 1992-ben ismertem meg Alaine-t. Akkor ő pont annyi idős volt, mint én most. Egy franciaországi ösztöndíjas útról érkeztem haza, feltöltökezve az ottani hospice tapasztalatokkal és azzal az eltökéltséggel, hogy Magyarországon is kell ilyen. Miskolcon Kunt Ernőék szerveztek egy konferenciát, ahol Alaine is előadott. Csodálatos, karizmatikus személyiségnek láttam. A konferencián kezdtünk el beszélgetni. Elmondta, hogy az Országos Onkológiai Intézetben már létrejött egy szerveződés, a Magyar Hospice Alapítvány, amely képzéseket

is szervez leendő hospice önkéntesek számára. Ezt a tanfolyamot elvégeztem és az újpesti városi kórház krónikus osztályán kezdtük el a segítő munkát, valamint bekapcsolódtam az Alapítvány otthonápolási programjába is. Alaine biztatott, hogy kezdjük el a hivatalos, akkreditált képzéseket is. 1995-től az Egészségügyi Szakképző és Továbbképző Intézetben, az ETI-ben indultak el az első 40 órás, akkreditált ápolóképzések, amelyeknek Alaine volt az egyik »sztár-előadója«. Mindenkit magával ragadtak az előadásai, a közvetlensége, a kedvesége. Ezek a képzések azóta is az első tematikák alapján folynak országsszerte. Ezzel egy időben, 1994-ben a Kossuth Klubban is megkezdődtek a Halálközelség című előadás-sorozatok nagyszerű előadókkal (Alaine, Pilling János, Muszbek Katalin és mások). Az előadásokat két kötetben adtuk ki (Halálközelség I. és II.), amely számtalan utánnomást ért meg. 1996-tól Alaine lakásán, a Városmajor utca 48/B-ben jöttünk össze: itt alakult meg az esetmegbeszélő és gyászcsoporthoz. Rengeteget tanultunk Alaine-től. Később Alaine barátnőjének, Keviczky Margitnak a lakásán folytatódott a megbeszélések (Farkas Ibolya, Balogh Éva, Kiss György Ádám, Markó Mária és mások részvételével). Ezekből a csoportokból nőtt ki később a Magyar Hospice Egyesület Gyászcsoporthoz, majd a Napfogyatkozás Egyesület. 1999-ben kaptam

2. ábra: Dr. Polcz Alaine Pécssett 2006-ban (Forrás: URL3)

meg a Gyásztanácsadói oklevelet, amelyet Alaine írt alá. 2000 után is nagyon sokszor találkoztunk konferenciákon, képzéseken. Együtt ültünk az elnökségekben. Egyszer egy fehér sál volt rajtam, amit Anyósom kötött. Alaine rácsodálkozott, hogy milyen szép. Megkért, hogy ő is kaphasson egy ilyen sálát, készítsen neki anyósom egyet. Sajnos ez a sál már nem készült el, mert Alaine 2007-ben meghalt.”

Sövényi Ferencné, volt országos főnövér így ír róla: „Személyesen 1992. november 13-án találkoztam vele. A rendszerváltást követően a »virágozzon minden virág« időszak sok területen megjelent. Nekem így hatott az Országos Onkológiai Intézet, a Magyar Hospice Alapítvány és a Keresztyén Orvosok Szövetsége látószögbe kerülése. De nem minden bimbóból lett virág, és ahol látszott a bimbózás, ott sem volt azonnal rózsza a vázában. Így volt ez a hospice története során is. Néhány év múlva, egy küzdelmes időszak után olyan jó környezet keletkezett Magyarországon, amelyet ritkán ad meg a sors, nevezetesen az, hogy a harmadik egészségügyi törvényünket a Parlament ebben az időben fogadta el. Az 1997. évi CLIV. az egészségügyről szóló törvény egyik paragrafusában az ápolással és sok más szolgáltatással együtt belekerült a hospice ellátás is. Bennem mély nyomot hagyott ugyanebben az évben megszervezett első Országos Hospice-Palliatív Ellátás Tudományos Kongresszusa Miskolcon, ahol a szemléletformálás hangsúlyossága megmutatkozott. Rövid összefoglaló írásomban (Kharón: Tanatológiai Szemle, 2018/1) »morzsák a múltból« egy évtized tényeit kötötte csokorba. Közben kirajzolódott előttem Polcz Alaine életének más jellemzői is: mint nő, mint asszony, mint író, akinek minden mondatában egy üzenet fedezhető fel, mint pszichológus, tanatólogus, a tudós, mint összekötő kapocs. A »Te-Ő-Mi« kapcsolatunk megteremtője, mint emlékezetfelidéző, hiszen, ha elhangzik Polcz Alaine neve, azonnal asszociálunk – az élet velejárójával – a halállal, a haladoklással, az elmúlással. Alaine, mint maradandó jelkép, mint lényeg hordozó jelenik meg. A bölcs vezetők megértik a jelképek értékét. Polcz Alaine bölcs vezető volt. Polcz Alaine »másként gondolkodó volt«. Polcz Alaine »egy intézmény volt«, történelmet írt: a magyar hospice-történetet a neve fémjelzi. Alaine példaadásával, írott betűivel örökre köztünk marad.”

Dr. Tóth Krisztina, az Országos Korányi Pulmonológiai Intézet Polcz Alaine Hospice-Palliatív Osztály vezető főorvosa, így gondol róla: „Onkológusként a betegségében ismertem meg. Úgy döntött, nem kér aktív kezelést, menjen minden a maga útján. Alaine egy sárga cetlin így írt: »tudatom ép része rettegve figyel a másik felem szétesését«. Nehéz volt, de végtelenül okos volt, az egyik szeretetnyelvre a főzés, a szeretetteljes vendéglátás szinte a végsőkig megmaradt. Az út nem volt neki sem bársonyszőnyeg, sokszor mezítláb súlyos kőveken. A Korányi Hospice-t annak köszönhetem, hogy

baráti körében megtalálta és hozzám küldte azt az embert, aki valóban tudott segíteni. Személyesen, betegen is feljött az épülő osztályra, ahonnan együtt kinéztünk a jövődöbéli hospice teraszáról, és akkor Alaine így szólt: »Ha gondoljátok, halálom után használhatjátok a nevem.« És mi így gondoltuk.»

Összefoglalás

Polcz Alaine ezzel a humánummal, amellyel a haladoklókhoz is viszonyult, igyekezett visszaadni társadalmunknak egy valaha létezett, de a XX. században elveszített fontos tudást. Pszichológusként pedig a gyászolókat is kísérte, hiszen a halál mellett sokféle traumával, krízissel, veszteséggel és elengedéssel jár

az életünk. Örökségét tovább éltetjük. *A leírtakat egy mondatba sűrítve: „Minden, amit csináltam, tovább él és miután abba kellett hagynom, vitték tovább a fiatalok.”* Sok jót és rosszat megtapasztalt abból, ami e századdal járt. Tudományos, emberi és írói öröksége, bölcs meglátásai máig hatnak, velünk vannak.

Szerzői munkamegosztás: L. M.: szakirodalomkutatás, adatgyűjtés, adatfeldolgozás, publikáció összeállítás; H. K.: publikáció összeállítás, szakmai lektorálás, szakmai véleményezés.

Anyagi támogatás: A közlemény megírása anyagi támogatásban nem részesült.

Érdekeltségek: A szerzőknek nincsenek érdekeltiségei.

Irodalomjegyzék

Hegedűs, K., Farkas, A., Lukács, M. (2022). Hospice betegellátás 2020. *Kharón Tanatológiai Szemle*, 22(2): 45-54.

Pilling, J. (2007). Polcz Alaine emlékére. *Kharón Tanatológiai Szemle*, 11: 1-2.

Sövényi, Fné. (2018). Morzsák a múltból, avagy a magyar hospice történet születése. Az első évtized szépsége és nehézségei. *Kharón Tanatológiai Szemle*, 1: 1-10.

URL1: Polcz Alaine. (2017). https://hu.wikipedia.org/wiki/Polcz_Alaine

URL2: Polcz Alaine. (2018). <https://szinhaz.org/csak-szinhaz/csak-szinhaz-budapest/2018/11/29/teljes-lenyeddel-polcz-alaine-elettechnikaja-thalia-szinhazban/>

URL3: https://hospice.hu/rendezvenyek/2006-05-12_Hospice_Kongresszus_Pecsett

A 2021. évi pályázat I. helyezette, **Skriba Izabella** 12. évfolyam, Eötvös József Evangélikus Gimnázium, Egészségügyi Technikum és Művészeti Szakgimnázium (Sopron) alkotása.

KARÁCSONYI RAJZPÁLYÁZAT 2022

A MESZK gondozásában megjelenő NŐVÉR szakfolyóirat karácsonyi rajzpályázatot hirdet az egészségügyi középfokú szakképzésbe és az egészségtudományi felsőoktatásba járó tanulók/hallgatók körében.

A pályázat részletei: A rajzok szabadon választott stílusban és tesztoltes technikával (pl. színes ceruza, zsírkréta, festék), színes kivitelben készülhetnek A/4-es méretben. A pályázat során elkészített műveknek kötődniük kell az egészségügy és a karácsony témakörökhöz egyaránt.

Az alkotásokat beszkenelve (jpg formátumban elküldve) emailben a nover.karacsony@gmail.com címen várjuk. Az e-mailben kérjük feltüntetni az alkotó nevét, évfolyamát, szakát, valamint képzőhelyének nevét. Minden pályázó korlátlan számú képpel nevezhet.

A beküldési/beérkezési határidő: 2022. november 25.

Díjazás: A pályázat nyertesének műve megjelenik a Nővér folyóirat 2022. évi decemberi lapszámában. Ezen felül az alkotó és a képzőintézmény is egy-egy éves Nővér folyóirat előfizetést kap.

Dr. Balogh Zoltán PhD
felelős kiadó

Dr. Hirdi Henriett Éva PhD
főszerkesztő